

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การที่จะพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีนั้น คุณภาพของประชากรเป็นสิ่งสำคัญที่สุด เพราะการพัฒนาประเทศในทุก ๆ ด้าน ต้องอาศัยกำลังคนเป็นปัจจัยสำคัญ ซึ่งกำลังคนที่จะมีประสิทธิภาคนั้นย่อมขึ้นอยู่กับการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ

การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาบุคคลทั้งในด้านจิตใจ นิสัย และคุณสมบัติอย่างอื่น กระบวนการศึกษาเป็นเพียงเครื่องมือที่คนรุ่นหนึ่งให้แก่คนอีกรุ่นหนึ่ง เครื่องมือนี้ถ้าไม่นำไปใช้ จะไม่เกิดประโยชน์อันใด นอกจากนี้การศึกษายังเป็นเครื่องมืออันสำคัญของรัฐในการสร้างความเข้มแข็งอันเดียวกันของพลเมือง เพื่อก่อให้เกิดความมั่นคงของรัฐตามที่รัฐต้องการทั้งในด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการศึกษา (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539)

หลักสูตรเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษา เนื่องจากหลักสูตรเป็นตัวกำหนดทิศทางของการจัดการเรียนการสอน และประสบการณ์ทั้งหมดให้กับผู้เรียน ดังที่ ธำรง บัวศรี (2542) กล่าวไว้ว่า หลักสูตรเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นแนวทางในการจัดมวลงประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน หลักสูตรจึงเปรียบเสมือนแผนที่เดินเรือ ซึ่งบอกให้กับต้นหรือผู้สอนว่าจะต้องตั้งเข็มทิศไปในทิศทางใด และจุดหมายปลายทางของการเรียนการสอนคืออะไร และระหว่างทางที่ไปจะต้องทำอะไรบ้าง ต้องใช้สื่ออุปกรณ์อะไร หรือต้องมีการตรวจสอบประเมินผล หรือต้องปรับปรุงวิธีการอย่างไร อย่างหนึ่ง เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และได้รับผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย และ ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539) กล่าวไว้ว่า การนำเอาหลักสูตรไปใช้เป็นกระบวนการที่จะให้หลักสูตรกลายเป็นการปฏิบัติขึ้นมา โดยมีกิจกรรมหลายอย่าง แต่กิจกรรมที่สำคัญที่สุดคือการสอน หรืออาจกล่าวได้ว่าการสอนเป็นหัวใจของการนำเอาหลักสูตรไปใช้ หลักสูตรจะสัมฤทธิ์ผลมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับการสอนของครูเป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่หลักสูตรต้องพึ่งการสอน การสอนก็ต้องพึ่งหลักสูตรเช่นกัน เพราะถ้าปราศจากหลักสูตรแล้ว การสอนก็ไม่สามารถจะดำเนินไปอย่างเป็นระบบและถูกทิศทาง หลักสูตรและการสอนจึงเป็นสิ่งที่คู่กัน ซึ่งสอดคล้องกับ สัจจ อูทรานันท์ (2532) ที่กล่าวถึงหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรเปรียบเสมือนเข็มทิศของการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาหลักสูตร จึงเป็นการมุ่งจะให้หลักสูตรที่มีความเหมาะสม

กับสภาพของสังคมในยุคนั้น ๆ หลักสูตรที่ดีจะต้องพัฒนาผู้เรียนได้ทั้งในด้านความรู้ ความเข้าใจ เจตคติ และทักษะที่ชำนาญ การพัฒนาหลักสูตรจะต้องทำเป็นกระบวนการที่สัมพันธ์ต่อเนื่อง กันอย่างมีระบบ เพื่อให้เกิดภาพรวมที่เป็นเอกภาพ สิ่งที่จะชี้คุณค่าของหลักสูตรว่าเป็นอย่างไร สามารถจะนำไปใช้ได้ดีเพียงใด ผลที่ได้จากการใช้หลักสูตรเป็นอย่างไร มีส่วนไหนที่เป็น อุปสรรคต่อการใช้หลักสูตร ทำให้หลักสูตรไม่ประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายก็คือ การ ประเมินหลักสูตร

การประเมินหลักสูตร จะช่วยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการตามหลักสูตร ทราบถึง ปัญหา และแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตร เพราะการประเมินหลักสูตร เป็นการหาคุณค่า ของหลักสูตรนั้น โดยดูว่าหลักสูตรที่จัดขึ้น สามารถสนองวัตถุประสงค์ที่หลักสูตรนั้นต้องการ หรือไม่ และเพื่อตัดสินใจว่า การวางเค้าโครงและรูปแบบของหลักสูตร การบริหารงาน และการสอนตามหลักสูตรเป็นไปในทางที่ถูกต้องแล้วหรือไม่ ตลอดจนเพื่อวัดผลว่าผลผลิตคือ ผู้เรียนนั้นเป็นอย่างไร จากแนวคิดของนักการศึกษาหลาย ๆ ท่าน ชี้ให้เห็นว่า การประเมิน หลักสูตรเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นเมื่อนำหลักสูตรไปใช้แล้ว ควรจะมีการประเมินหลักสูตร เพราะผลการประเมินหลักสูตรจะช่วยให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ในการปรับปรุงและพัฒนา หลักสูตรให้เหมาะสมยิ่งขึ้น และส่งผลให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งใจ (ทิสนา แจมมณี, 2537) หน้าที่ของสถานศึกษามีไข่มุ่แต่เพียงการใช้หลักสูตรเท่านั้น แต่จะต้องมีการตรวจสอบ ว่าการใช้หลักสูตรมีคุณภาพดีเพียงใด มีข้อบกพร่องที่จะต้องแก้ไขตรงส่วนไหน และจะรู้ได้ อย่างไรว่า การใช้หลักสูตรมีคุณภาพดีหรือไม่ดี มีข้อมูลอะไรมาสนับสนุนที่จะนำไปสู่การ ปรับปรุงหลักสูตร ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร สิ่งที่สำคัญที่จะทำให้ทราบข้อมูล ดังกล่าวได้ก็คือ วิธีการประเมินผลการใช้หลักสูตร

การประเมินผลการใช้หลักสูตร เป็นสิ่งสำคัญในการติดตามประเมินผลเมื่อนำหลักสูตร ไปใช้ เป็นการตรวจสอบว่าหลักสูตรสามารถนำไปใช้ได้ดีเพียงใด มีส่วนไหนเป็นอุปสรรคต่อการ ใช้หลักสูตร เพื่อแก้ไขให้การใช้หลักสูตรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นข้อมูลสำหรับการ นำไปปรับปรุงหลักสูตร (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539)

สถาบันอุดมศึกษา มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้กับประเทศ โดยมี ภารกิจหลักที่ต้องปฏิบัติอยู่ 4 ประการคือ การจัดการเรียนการสอน หรือการผลิตบัณฑิต การวิจัยหรือการสร้างองค์ความรู้ใหม่ การให้บริการวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลป วัฒนธรรม

สถาบันราชภัฏเป็นสถาบันอุดมศึกษา ที่ได้รับพระราชทานนามจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ แทนวิทยาลัยครู เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2535 มีฐานะเป็นสถาบันอุดมศึกษา เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น โดยใช้หลักสูตรอนุปริญญา และปริญญาตรี ของวิทยาลัยครู ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2536 จนกระทั่งปี พ.ศ. 2543 จึงได้มีการปรับปรุงหลักสูตร ด้วยการติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร ในช่วงการใช้หลักสูตรครบ 4 ปี และดำเนินการปรับปรุงหลักสูตร จนกำหนดให้ใช้หลักสูตรสถาบันราชภัฏ พุทธศักราช 2543 เป็นต้นมา (สถาบันราชภัฏสงขลา, 2544)

หลักสูตรสถาบันราชภัฏ ยึดหลักมาตรฐานวิชาการ และวิชาชีพระดับอุดมศึกษา มีจุดมุ่งหมายที่จะผลิตกำลังคนที่สนองความต้องการของท้องถิ่น และสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ทั้งที่เป็นนักวิชาการทั้งวิชาชีพ และวิชาชีพชั้นสูง มีความยืดหยุ่นสามารถปรับตามสภาพการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม และความก้าวหน้าของวิทยาการ เปิดโอกาสให้มีการเลือกเรียนได้อย่างกว้างขวาง ทั้งหลักสูตรระดับอนุปริญญา ระดับปริญญาตรี และระดับปริญญาตรี (หลังอนุปริญญา) ในการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ โดยมุ่งเน้นการปฏิบัติควบคู่ทฤษฎี และยึดหลักความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษาและชุมชนนำไปสู่การพัฒนา ก่อให้เกิดความก้าวหน้าทางวิชาการ และการพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถภาพในวิชาชีพ ทั้งในด้านเทคนิควิธี และการจัดการงานอาชีพ และด้านคุณธรรม (สถาบันราชภัฏสงขลา, 2545)

โปรแกรมวิชาคหกรรมศาสตร์ ระดับปริญญาตรี (หลังอนุปริญญา) เป็นโปรแกรมวิชา ในสาขาวิชาการศึกษา ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในเนื้อหาวิชา และวิธีสอนคหกรรมศาสตร์ ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีทักษะในด้านการสอน และนำไปประยุกต์ในวิชาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ ปลูกฝังคุณธรรมเจตคติศรัทธาและรับผิดชอบ ต่อวิชาชีพคหกรรมศาสตร์ สามารถปรับปรุงคุณภาพชีวิตของตนเอง ครอบครัว และสังคม และเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น (สถาบันราชภัฏสงขลา, 2545)

สหพันธ์นักคหกรรมศาสตร์นานาชาติ (พิณทิพย์ บริบูรณ์สุข, 2527) ได้ให้คำนิยาม “คหกรรมศาสตร์” ไว้ว่า คหกรรมศาสตร์ คือ วิชาที่ว่าด้วยการใช้ การพัฒนา และการจัดการทรัพยากรมนุษย์และวัตถุ เพื่อประโยชน์สุขของบุคคล ครอบครัว สถาบัน และชุมชนทั่วไป ทั้งปัจจุบันและอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับ วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร (2530) ที่กล่าวว่า คหกรรมศาสตร์ เป็นการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

คหกรรมศาสตร์ เป็นศาสตร์ที่มีความสำคัญยิ่งต่อการดำรงตน และคนในครอบครัวให้เป็นผู้ที่มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีประโยชน์ต่อสังคม แต่อย่างไรก็ตามการจัดการเรียนการสอนทางด้านคหกรรมศาสตร์ ต้องพบปัญหาและอุปสรรคอย่างมากมาย เช่น อุปกรณ์การสอนไม่เพียงพอ ขาดบุคลากรที่มีทักษะและความสามารถ การวิจัยทางด้านคหกรรมศาสตร์มีไม่เพียงพอที่จะทราบศาสตร์สาขานี้ได้อย่างทั่วถึง รวมทั้งปัญหาเรื่องของหลักสูตร ซึ่งมีความซ้ำซ้อน ไม่ได้มาตรฐานทางวิชาการ อันเป็นภารกิจของสถาบันการศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรริบดำเนินการแก้ไข (พิณทิพย์ บริบูรณ์สุข, 2527) ซึ่งสอดคล้องกับ สมสมร เทพนาโสมนัสต์, 2531) พบว่า หลักสูตรสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ด้านเนื้อหาของหลักสูตรมีความน่าสนใจ แต่ยังคงมีความซ้ำซ้อนค่อนข้างมาก และการสนับสนุนในด้านการจัดการเรียนการสอนค่อนข้างน้อย คุณภาพค่อนข้างต่ำ และมีความสะดวกในการใช้บริการค่อนข้างน้อย

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาการประเมินผลการใช้หลักสูตรสถาบันราชภัฏ พุทธศักราช 2543 สาขาวิชาการศึกษา โปรแกรมวิชาคหกรรมศาสตร์ ระดับปริญญาตรี (หลังอนุปริญญา) เนื่องจากเป็นหลักสูตร 2 ปี และรับนักศึกษาที่จบการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง (ป.กศ.ชั้นสูง) หรือเทียบเท่า ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ป.วส.) อนุปริญญาวิทยาศาสตร์ (อ.วท.) และอนุปริญญาศิลปศาสตร์ (อ.ศศ.) ซึ่งมีความหลากหลายของผู้เรียนในด้านพื้นฐานความรู้ และทักษะเฉพาะด้าน เพื่อจะได้ทราบถึงคุณภาพของการใช้หลักสูตร ปัญหาและอุปสรรคต่อการใช้หลักสูตร และนำไปเป็นข้อมูลของการปรับปรุงหลักสูตร ให้มีการใช้หลักสูตรที่สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ และสนองความต้องการกำลังคน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อประเมินการใช้หลักสูตรสถาบันราชภัฏ พุทธศักราช 2543 สาขาวิชาการศึกษา โปรแกรมวิชาคหกรรมศาสตร์ ระดับปริญญาตรี (หลังอนุปริญญา) โดย

1. เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารกับผู้สอนด้านการเตรียมความพร้อมก่อนการใช้หลักสูตรและด้านการบริหารหลักสูตร
2. เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้สอนกับผู้เรียนด้านเนื้อหาสาระของหลักสูตรในส่วน of โครงสร้างของหลักสูตรและด้านการจัดการเรียนการสอน

ขอบเขตของการวิจัย

การประเมินการใช้หลักสูตรสถาบันราชภัฏ พุทธศักราช 2543 สาขาวิชาการศึกษา โปรแกรมวิชาคหกรรมศาสตร์ ระดับปริญญาตรี (หลังอนุปริญญา) ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการวิจัยดังนี้

1. หลักสูตรที่ทำการประเมิน คือ หลักสูตรสถาบันราชภัฏ พุทธศักราช 2543 สาขาวิชาการศึกษา โปรแกรมวิชาคหกรรมศาสตร์ ระดับปริญญาตรี (หลังอนุปริญญา) ในสถาบันราชภัฏที่กำลังดำเนินการจัดการเรียนการสอนจำนวน 13 แห่ง คือ

- 1.1 สถาบันราชภัฏสวนดุสิต
- 1.2 สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา
- 1.3 สถาบันราชภัฏธนบุรี
- 1.4 สถาบันราชภัฏเชียงราย
- 1.5 สถาบันราชภัฏลำปาง
- 1.6 สถาบันราชภัฏนครสวรรค์
- 1.7 สถาบันราชภัฏนครราชสีมา
- 1.8 สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์
- 1.9 สถาบันราชภัฏสุรินทร์
- 1.10 สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี
- 1.11 สถาบันราชภัฏเพชรบุรีวิทยาเขตกรณ
- 1.12 สถาบันราชภัฏภูเก็ต
- 1.13 สถาบันราชภัฏสงขลา

2. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหาร ผู้สอน ผู้เรียน ในสถาบันราชภัฏที่กำลังดำเนินการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรสถาบันราชภัฏ พุทธศักราช 2543 สาขาวิชาการศึกษา โปรแกรมวิชาคหกรรมศาสตร์ ระดับปริญญาตรี (หลังอนุปริญญา) ในปีการศึกษา 2545 และผู้ใช้บัณฑิตที่จบการศึกษาไปแล้ว ในปีการศึกษา 2544

3. การวิจัยครั้งนี้ กำหนดขอบเขตของการวิจัยใน 5 ด้านดังนี้

- 3.1 ด้านการเตรียมความพร้อมก่อนการใช้หลักสูตร
- 3.2 ด้านการบริหารหลักสูตร
- 3.3 ด้านเนื้อหาสาระของหลักสูตร

3.4 ด้านการจัดการเรียนการสอน

3.5 ด้านคุณลักษณะบัณฑิต

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

หลักสูตร หมายถึง เอกสารแผนการจัดการเรียนการสอน ของสถาบันราชภัฏ พุทธศักราช 2543 สาขาการศึกษา โปรแกรมวิชาคหกรรมศาสตร์ ระดับปริญญาตรี (หลัง อนุปริญญา)

การใช้หลักสูตร หมายถึง การนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุ วัตถุประสงค์ตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ ซึ่งประกอบด้วย การเตรียมการพร้อมก่อนการใช้ หลักสูตร การบริหารหลักสูตร เนื้อหาสาระของหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และ คุณลักษณะบัณฑิต

การประเมินการใช้หลักสูตร หมายถึง การดำเนินการเพื่อตรวจสอบว่าหลักสูตรสามารถ นำไปใช้ได้ดีเพียงใด มีส่วนใดที่เป็นอุปสรรคในการใช้หลักสูตร โดยศึกษาจากความคิดเห็น ของผู้บริหาร ผู้สอน ผู้เรียน และผู้ใช้บัณฑิต

ผู้บริหาร หมายถึง ผู้ดำรงตำแหน่งรองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ คณบดีที่โปรแกรม วิชาคหกรรมศาสตร์สังกัดอยู่ และประธานโปรแกรมวิชาคหกรรมศาสตร์ ในสถาบันราชภัฏ จำนวน 13 แห่ง

ผู้สอน หมายถึง บุคลากรสังกัดสถาบันราชภัฏ ที่ทำหน้าที่เป็นผู้สอนภาคทฤษฎี และ / หรือ ภาคปฏิบัติ ตามรายวิชาในโครงสร้างของหลักสูตรสถาบันราชภัฏ พุทธศักราช 2543 สาขาวิชาการศึกษา โปรแกรมวิชาคหกรรมศาสตร์ ระดับปริญญาตรี (หลังอนุปริญญา) ใน สถาบันราชภัฏ จำนวน 13 แห่ง

ผู้เรียน หมายถึง นักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2545 ชั้นปีที่ 3 และชั้นปีที่ 4 ในหลักสูตรสถาบันราชภัฏ พุทธศักราช 2543 สาขาวิชาการศึกษา โปรแกรม วิชาคหกรรมศาสตร์ ระดับปริญญาตรี (หลังอนุปริญญา) ในสถาบันราชภัฏจำนวน 13 แห่ง

ผู้ใช้บัณฑิต หมายถึง หัวหน้าหมวดวิชาคหกรรมศาสตร์ ในสถานศึกษาทั้งของรัฐ และ เอกชน ที่บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรสถาบันราชภัฏ พุทธศักราช 2543 สาขาวิชา การศึกษา โปรแกรมวิชาคหกรรมศาสตร์ ระดับปริญญาตรี (หลังอนุปริญญา) ไปปฏิบัติงาน อยู่ด้วย

การเตรียมความพร้อมก่อนการใช้หลักสูตร หมายถึง การจัดปัจจัยและสภาพการณ์ต่าง ๆ ในสถานศึกษา ให้การใช้หลักสูตรบรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

การบริหารหลักสูตร หมายถึง การส่งเสริม และการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้การใช้หลักสูตรเป็นไปด้วยความราบรื่น และมีประสิทธิภาพ

เนื้อหาสาระของหลักสูตร หมายถึง องค์ประกอบของหลักสูตร ได้แก่ องค์ประกอบในด้านโครงสร้างของหลักสูตร ประกอบด้วยจำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตร จำนวนหน่วยกิตในแต่ละหมวดวิชา และกลุ่มวิชา และองค์ประกอบในด้านเนื้อหาสาระในแต่ละรายวิชา ในเรื่องของความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต เวลาที่กำหนดในหลักสูตร ความสอดคล้องกับความต้องการของสังคม ความทันสมัยของเนื้อหาวิชา และประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพ

การจัดการเรียนการสอน หมายถึง การนำหลักสูตรมาปฏิบัติการถ่ายทอดความรู้และทักษะของผู้สอน เพื่อให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

คุณลักษณะบัณฑิต หมายถึง ความรู้ความสามารถของบัณฑิต ในการประกอบอาชีพ ครอบคลุมศาสตร์ ตามที่กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ข้อมูลพื้นฐาน ในการปรับปรุงหลักสูตรสถาบันราชภัฏ พุทธศักราช 2543 สาขา วิชาการศึกษาศาสตร์ โปรแกรมวิชาคหกรรมศาสตร์ ระดับปริญญาตรี (หลังอนุปริญญา) ให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น
2. ได้ข้อมูลสำหรับผู้บริหาร และผู้สอน ในการวางแผนส่งเสริม และพัฒนาการเรียน การสอน โปรแกรมวิชาคหกรรมศาสตร์ให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น